

הפרשה הכואבת בתורה: למה הסיום הנורא לחייו של נח?

כיצד הצדיק שמתחיל הכי גבוה בכל התנ"ך, מסיים הכי נמוך בכל התנ"ך? האם כשאנו מזהים בעיה אצל הזולת – היא קיימת אצלו או שמא בוקעת מתוכנו? תראה במה אתה מתעסק: בבעיות או בפתרונות?

ב"ה | פרשת נח | תשפ"ז

מלפני ה', נח איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלוקים התהלך נח, כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה", אבל אף אחד אחר לא נקרא "צדיק" – לא אברהם, לא משה ולא דוד, ואולם בכל התנ"ך אין אדם שסיפורו מסתיים בצורה כה טראגית ופוצעת עד הבשר ממש?

נפתח עם תוכנה קשה מהמדרש:

1. בראשית ט, כ: ויחל נח איש האדמה ויטע כרם – **בראשית רבה לו:** חביב משה מנח, נח משנקרא 'איש צדיק', נקרא 'איש אדמה'. אבל משה, משנקרא 'איש מצרי', נקרא 'איש האלוקים'.

סיפורו של נח מתחיל בתואר החריג, "איש צדיק", ומסתיים בתואר הרגיל: "נח איש האדמה". בעוד שסיפורו של משה מתחיל בתואר הסתמי – "איש מצרי מצילנו מיד הרועים" ואילו פרשת וזאת הברכה מעפילה אל התואר הבלתי נתפש ולא ניתן להיכתב: "וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלוקים".

ההשוואה בין נח למשה כואבת מאוד, משום שסיפור חייהם מתחיל ומתפתח בדרך דומה ונפלאה. התורה יוצאת מגדרה כדי לדמות את נח למשה ולנשא את דמותו של נח עד השמים.

תכונה ראשונה: שניהם הצטיינו כבר ברגע לידתם וניכר היה לעין שמשני עולם באו לכאן.

בראשית ה, כט: ויחי למך... ויולד בן: ויקרא את שמו נח לאמור זה ינחמנו ממעשנו ומעיצבון ידינו מן האדמה אשר אררה ה' – **שפתי חכמים:** וכי למך נביא היה? אלא

התייעצתי עם איש מקצוע לגבי אתגר חינוכי אצל אחד מילדיי. הוא הביט בי בפיקחות והאיר: "אתה בטוח שהבעיה קיימת אצל הבן או אצלך? אתה נאבק לחנך את הבן או את השדים שנמצאים בתוכך והבן הוא רק מראה שמשקפת את חוסר הסיפוק מעצמך? אם הבן הוא מראה למה שקורה אצלך, אתה עלול לטפל בו חזק מדי ולגרום נזק. מוטב שתעזוב את הנושא ותשאיר את הקטע לאחרים..."

זו תוכנה גדולה שראוי לחקור אותה היטב: האם כשאנו מזהים בעיה אצל הזולת – היא קיימת אצלו או שמא בוקעת מתוכנו, כדברי הגמרא "הפוסל במומו פוסל"? האם תפקידנו ההלכתי הוא להוכיח את הזולת או שהזולת הוא בכלל ראי למה שמתחולל אצלנו בפנים והוא נשלח מהשמים כדי להזכיר לנו את הדרוש תיקון בנו?

השבוע מעניקה התורה שולחן ערוך ברור בפיתרון החידה. תראה במה אתה מתעסק: **בבעיות או בפתרונות?** האם אתה מוחה כנגד העליבות עצמה ואז ברור שהצרה קיימת אצלך או שאתה מתעלה מעל הבעיה ומחפש את הפיתרון ואז ברור שאתה נקי מהחיסרון ונשלחת מהשמים לתקן את הזולת.

זה ההבדל הבוטה שהתגלה בין בניו של נח, חם לעומת שם ויפת: חם מוחה נגד אביו ששכב מבוזה על הרצפה, משום שהוא עצמו היה נגוע באותה ערווה. לעומת שם ויפת שהתקרבו בצניעות ופרשו את הכיסוי, כי "ערוות אביהם לא ראו" ולא היה בהם שמץ של אותה שפלות.

אבל לא נוכל לגשת לנושא החשוב, בלי לעסוק קודם בתמיהת התמיהות של פרשת נח, שמלווה את כולה מהמילה הראשונה עד האחרונה: איך זה קרה לנח? **כיצד הצדיק שמתחיל הכי גבוה בכל התנ"ך, מסיים הכי נמוך בכל התנ"ך?** איך זה שבכל 24 ספרי התנ"ך אין אדם שמתחיל עם השבחים שמקבל נח – "ונח מצא חן

את סגנון היופי הספציפי או לא לאהוב, אבל אין וויכוח האם האדם התברך במראה ייחודי).

לכן נאמר "שקר החן והבל היופי". כי היופי הוא מציאות מוכחת ואי אפשר לומר עליו "שקר", אלא שהיא מציאות זולה של "הבל". ואילו החן (שאינו של יראת שמים) הוא שקר ודמיון בעיני המתבונן.

כך הגמרא **סוטה מז:** שלשה חגיגות הן, חן מקום על יושביו, חן אשה על בעלה וחן מקח על מקחו.

ישנם מקומות שהם גרועים ושפלים וכל בני האדם הגרים בהם מחבבים אותם. שכן "חן מקום על יושביו": החן נובע מהחיבור שחש האדם אל מקומו ולא מתכונה אובייקטיבית שיש במקום. כך מספר המדרש (בראשית רבה לד, טו) על ריש לקיש שעסק בתורה ברחוב בטבריה. זו הייתה שעתה היפה של טבריה בתור בירת הגליל ושכנה בה הישיבה של רבי יוחנן. שמע שתי נשים יוצאות מהעיר ואומרות: "ברוך הבורא שהוציאנו מהמקום הרע הזה". שאל מהיכן הן? אמרו מהישוב "מזגא". אמר: מכיר אני אותו מקום ואין בו אלא שני עמודים, אלא שחן מקום על יושביו³.

בכך מתעצמת החביבות של נח ומשה: זה לא רק שהם התברכו בתכונות ייחודיות, אלא גרמו תענוג והנאה מיוחדת **למעלה**, אצל **הקב"ה** שמצא בהם חביבות ונעימות.

הטור הארוך – לא שהיה כדאי לינצל (בזכות עצמו) אלא שמצא חן **(בעיני ה')**, נח אותיות חן.

דמיון שלישי ומפורש בין נח ומשה: שניהם מתמודדים בפני סכנה נוראה ושניהם ניצולים בזכות תיבה.

בראשית ו, יד: עשה לך תבת עצי גפר קנים תעשה את התבה וכפרת אתה מבית ומחוץ בכפר.

שמות ב, ג: ולא יכלה עוד הצפינו ותקח לו תבת גמא ותח-מרה בחמר ובזפת ותשם בה את הילד

בבראשית רבה מובא שנולד מהול, ובשעה שהקב"ה ארר את האדמה, אמר לאדם: עד שתוליד אדם מהול.

שמות ב, ב: ותרא אתו כי טוב הוא ותצפנהו שלוח ירחים – **רבינו בחיי:** אפילו הוא כעור דרך האם לרחם על בנה ולשמרו מן הסכנה ולהצפינו? על כן הוצרכו לעשות מדרש כי ראתה בו שנולד מהול.

ברגע לידת הבן, למך זיהה כי הנולד עתיד להניח את סבל האדמה מבני האדם. וכי נביא היה? מובא במפרשים כי נח נולד נימול והיה מקובל בידיהם מאז גזירת אדם הראשון, כי הילד שיוולד נימול, יבשר סוף לקללת האדמה. (בהערה¹ הובאה העשרה יפה). כך נאמר אצל משה רבינו: ברגע לידתו ראתה אמו **"ש"טוב הוא"** ומיהרה להצפינו עוד יותר מאשר דאגת אם רגילה לבנה. והרי כל ילד הוא יפה ונעים לאימו שמוסרת נפשה על גידולו? אלא ראתה שנולד נימול והבינה שנשמה גדולה באה לעולם².

דמיון שני בין נח ומשה: הם היחידים בכל התורה שנאמר **עליהם תואר מופלא:** מצאו חן.

בראשית ו, ח: ונח מצא חן בעיני ה' ("נח" אותיות "חן").

שמות לג, יז: ויאמר ה' אל משה גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה כי מצאת חן בעיני.

"חן" הוא יותר מיוחד מ"יופי". יופי הוא תכונה אובייקטיבית הנובעת **מהאדם עצמו**, אולם ה"חן" הוא **כולו בעיני המתבונן**. הוא נעימות והנאה סובייקטיבית שחש המתבונן מנוכחותו של נושא החן. כמו "ויתן ה' את חן העם בעיני מצרים" או "ותהי אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה". אלו שהביטו **באסתר חשו** נעימות לעמוד במחיצתה.

לכן אדם יכול להיות נושא חן בעיני אחד ולא להיות **נושא חן** בעיני האחר. כי החן הוא הרגש אצל המתבונן יותר מאשר אצל יוצר החן. אבל אי אפשר **להתווכח על** נוכחותו של היופי, שהוא עובדה אובייקטיבית הנובעת **מהאדם** נושא היופי. (אפשר לאהוב

1. הרא"ש מוסיף סימן זיהוי נוסף: נח נולד עם כף יד פתוחה ואצבעות מפוסקות אחת מהשנייה. בעוד שבני האדם לפניו נולדו עם כף יד מחוברת כמשטח אחד, כמו כף. משום שהם חרשו והפכו את האדמה עם ידיהם. ואילו נח נולד עם אצבעות מפוסקות שלא יאפשרו לו לחרוש את האדמה בידיו ואביו – במקום לחשוש שנולד לו בן פגום – הבין כי הוא עתיד להפוך את העולם ולהמציא מכשיר מתוחכם לחרוש את האדמה.

בכך מבאר רבי יהונתן אייבשיץ (יערות דבש א סוף דרוש יא) גמרא תמוהה (כתובות ה, א): "מפני מה אצבעותיו של אדם חדות כיתדות? כדי שאם ישמע דבר שאינו הגון – יתחב אצבעו לתוך אוזנו". ותמוה מה יש להקשות על טבע הבריאה? למה לא חקרו על צורת האף ואצבעות הרגליים? אלא שכל האיברים נבראו מתחילה בצורתם ואין להקשות על מעשה המלך. אבל אצבעות היד השתנו מצורתם המקורית ולכן עלתה השאלה למה השינוי? הגמרא עונה שלכל האיברים יש כיסוי – עפעפיים לעיניים, שפתיים לפה, וכן אפשר לשאוף מהפה ולא מהאף ולא להריח, אבל לאוזן אין כיסוי. לכן נעשה השינוי עם האצבעות, שיהיה ברור מטרתן.

2. בכך מתבארת תמיהה: איך פרעה ועבדיו לא ראו שמשה נימול וחשדו שמילדי העברים זה? מילא בת פרעה הצדקת ידעה את הסוד שהוא עברי, אבל וודאי לא גילתה לאוזן אביה שגזר "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" וחשש מילד העברים שינצחנה בזכות המים? אלא משה נולד נימול ולכן לא העיד הדבר על שורשו העברי.

3. זה ההסבר לשיטת בית הלל שמשנים מפני השלום ובכל מקרה משבחים את הכלה שהיא "נאה וחסודה". שכן "חן אישה על בעלה" ואצלו היא באמת חביבה.

מן התבה

שמנו לב להבדל המדהים בין הציווי שנח קיבל לדרך בה פעל למעשה? נח מצווה לצאת **עם אשתו**, בניו ייצאו **עם נשותיהם**, וכן הוא מצווה להוציא את בעלי החיים מהתיבה כדי שכולם **יחדשו את החיים אחרי המבול ויפרו וישרצו**. אולם נח ובניו יוצאים **בנפרד מנשותיהם**, וכן נח נמנע להוציא את בעלי החיים והם מתפזרים מעצמם לאחר שהתיבה נותרה פתוחה והשומרים נעלמו.

כי נח לא האמין בתחייה. נח לא הסכים לקוות שהחיים יכולים להתפתח אחרת ממה שהיה קודם. נח היה טראומטי כל כך מהרשע והחמס לפני המבול, שסירב לקבל את **התקווה בחינוך מחדש**. נח 'שיחק בונקר', הוא **ניחל** מלחמת הגנה והסתגרות ולא מלחמת תנופה להרחבת גבולות הקדושה.

כמובן, **זה אותו נח** שממשיך בשיטתו כדברי הזוהר הידועים, שלא התפלל על אנשי דורו. בניגוד ל**אברהם** שמסכן את חייו ולאחר התנצלות "ואנכי עפר ואפר", פותח בוויכוח ישיר עם הקב"ה ומעתיר לרחמים על אנשי סדום הרעים. בניגוד למשה שמצמיד עצמו לאנשי העגל העלובים ומכריז: "ואם אין – מחני נא מספרך אשר כתבת", נח אינו עושה עצרת מחאה אחת כנגד הכוונה להחריב את העולם כולו. מיליארדי בני אדם עומדים להיחנק במים ונח אינו משמיע הגה.

נח לא היה אדם רע, הוא הרי מסר נפשו כדי להציל החיים בתיבה שנה שלמה. אבל נח היה אדם קודר כביכול. הוא האמין לרוע יותר מאשר לטוב והדרך היחידה שלו להתמודד עם הרוע, הייתה לשרוד ולהסתגר ולהתחבא מאחורי חומות. כל זה הספיק לשעת המבול, אבל כאשר נדרש ממנו לקום ולהרים את החיים מחדש – הוא נפל ונשבר וברח מהמערכה.

זאת הסיבה ל"ויחל נח", שחילל עצמו, משום שלא רצה בשליחות להיות מוליד האנושות וברח מייעודו. לכן נטע כרם והשתכר, היין הוא נתיב המפלט למי שאינו רוצה בחייו ונמלט אל יקום מקביל. ואולי בכך אפשר לבאר את הסיבה שנה נענש מנכדו דווקא בדרך הנוראה הזו. משום שלא **רצה להחיות את העולם מחדש** ונענש באותה היכולת.

בדרך דומה הארכנו בעבר בביאור לכן, שחז"ל מתעקשים לפגום בדמותו של נח. למרות שהוא אחד ויחיד בשבחים שמקבל מהקב"ה, חז"ל דורשים אותו לגנאי וכותבים שהיה צדיק רק "כדורותיו", אבל בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום. עוד ביארנו בכך את העובדה שעם ישראל התנתק מנח ו"בני נח" הוא כינוי לגויים ואילו ישראל הם "בני אברהם, יצחק ויעקב".

שכן נח הוא "צדיק", אבל לא צדיק שלנו. הוא אינו המנהיג מעורר ההשראה עבור אדם מיישראל. מיהודי נדרש ללחום **מלחמת תנופה** מתוך ביטחון מוחלט שהרוע הוא זמני, הוא רק **מניפולציה** של היצר הרע כפי שהארכנו בשבוע שעבר ואילו הטוב הוא מהותי ונצחי ומשקף את עומקו של האדם והעולם. יהודי קם בבוקר ושואל את עצמו איזה מעשה אני מוסיף היום **וכובש מחוז חדש בעצמי ובעולם** לה' ולתורתו. אולם מי שמתמקד במגננה והסתגרות

אל מול כל זה, כואבת ומצערת ההשוואה שמביא המדרש אודות הדרך בה מסתיים הסיפור של נח לעומת משה: אם כל חיי משה הם טיפוס ועלייה ממדרגה למדרגה, עד שער החמישים אליו הגיע ביום הסתלקותו וזכה לתואר הנשגב, "איש האלוקים", נח הולך ויורד כביכול ומסיים כ"איש האדמה".

הקריסה של נח מגיעה לשיאה בסיפור הנורא החותם את תולדות חייו.

2. בראשית ט: ויהיו בני נח היצאים מן התבה שם וחם ויפת וחם הוא אבי כנען: ויחל (רש"י: עשה עצמו חולין, שהי' לו לעסוק תחלה בנטיעה אחרת) נח איש האדמה ויטע כרם: וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה: וירא חם אבי כנען את ערות אביו ויגד לשני אחיו בחוץ ... וייקץ נח מיינו וידע את אשר עשה לו בנו הקטן: ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו.

אבן עזרא: והעושה היה כנען ... כי חם ראה ולא כיסהו כאשר עשו אחיו ורק גילה הדבר, ושמע כנען ... וטעם 'בנו הקטן' (אף שהיה נכדו של נח ולא בנו) כי כן הוא אומר 'ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען' (כי כנען היה בנו הקטן של חם ובני בנים כבנים) ועל כן קילל כנען.

"ויחל נח": אחרי המבול, נח מתחיל ויורד ממדרגתו. במקום לעסוק בנטיעות של משפחה, הוא נוטע כרם יין. הוא משתכר ומתגלגל ערום ומבוזה באוהלו. נצמד הלאה בעקבות **האבן עזרא: חם הכריז ברבים על הביזיון של אביו, ובנו הקטן, כנען, שמע והתקרב** ופגע בגופו של נח בצורה חמורה. יש אומרים שפגע ביכולתו ללדת **ויש אומרים שעשה בו מעשה תועבה. שם ויפת שמעו מביזיון אביהם והתקרבו וכיסוהו בכבוד**. נח התעורר מיינו וגילה "את אשר עשה לו בנו הקטן" והכוונה לנכדו הקטן, שבני בנים הם כבנים, כנען שהיה בנו הקטן של נח, וקיללו בחומרה⁴.

זה אירוע מחריר **כמותו** לא מצאנו בכל התנ"ך והדעת לא מסוגלת ליישב את הפער בין השבחים העצומים בתחילת הפרשה ובין הסיום הנורא. עוד צריכים להבין את עצם התהליך שעבר על נח: למה התחלל ומיהר לטעת כרם? מדוע השתכר? ומדוע הביזוי שלו נעשה בדרך הנוראה הזו?

ב. יתכן לומר ברוח פירוש האברכנאל כאן, שהתשובה נמצאת בגוף סיפור התורה. רגע אחרי המבול, הקב"ה מצווה את נח:

בראשית ח: צא מן התבה אתה ואשתך ובניך ונשי בניך אתך: כל החיה אשר אתך מכל בשר בעוף ובבהמה ובכל הרמש הרמש על הארץ הוצא אתך ושרצו בארץ ופרו ורבו על הארץ: ויצא נח ובניו ואשתו ונשי בניו אתו: כל החיה כל הרמש וכל העוף כל רומש על הארץ למשפחתיהם יצאו

4. ראו לקו"ש י' 28 הערה 28, שביאור הרבי דלקמן בנושא הבא מתאים לפי הדעה שחם מחה וביזה את אביו בדיבורו ואילו כנען היה זה שפגע בו מעשית.

5. הפירוש הזה מסתבר מכך שהתורה מזכירה שלוש פעמים את כנען ואף הקללה מכוונת אליו.

- יקרום חלילה מול להט החיים ההולכים ומתרבים כמשברי ים. בהערה⁶ הובא סיפור מעורר השראה.

אצל חם נאמר 'וירא חם', כי חם עניינו חמימות והרע היה בעצמו, ולכן ראה בנח את הלא טוב של 'ויישכר'. משא"כ שם ויפת הם מקו הימין והקן האמצעי והרע מושג לל אצלם וכשבצעצמם נקיים מהרע הזה - אין רואים אותו בזולת.

בין חם לשם ויפת פעורה תהום: חם התעסק עם הבעיה והחיסרון אצל אביו, בעוד חם התעסקו עם הפיתרון המוטל עליהם. הוא מחה מחאות וכתב מודעות והביע זעזוע מנפילת נח, בעוד הם ניגשו בשקט וכיסו את מה שצריך לכסות.

יסוד ההבדל הוא בהם עצמם. אצלם מסכמת התורה "וערות אביהם לא ראו", הם לא ראו ערוה, כי היא לא קיימת אצלם ואדם אינו רואה את מה שאינו בו. ואילו אצל חם נאמר "וירא חם", הוא נמשך אל הזבל כמו זכוב אל הרפש, כי זה מה שהיה הוא עצמו.

בהתאם לחלוקה בין הבנים, אפשר לקבל תשובה על סתירה גדולה ומהותית במצוות התוכחה. מצד אחד, מצווה גמורה בספר ויקרא: "הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא". כשיהודי רואה פגם בחברו, הוא חייב בחיוב גמור לגשת ולהוכיח אותו ולא - הוא נושא בעצמו באשמה לאותו חטא. העובדה שראה את החטא, מעידה כי הוא שליח מהשמים להוכיח ולתקן את חברו.

מצד שני נאמר ההיפך הגמור:

קידושין ע,ב: כל הפוסל פסול ואינו מדבר בשבחם לעור-לם. אמר שמואל: במומו פוסל. אמרו לרב יהודה על אדם שרגיל לכנות כולם בשם 'עבדים'. הכריז עליו שהוא עבד.

אדם שמוצא חיסרון קבוע באחרים ואינו מדבר בשבח אחרים לעולם, מעיד כי החיסרון קיים כבר בו. רב יהודה הולך צעד קדימה ומכריע **הלכה** לאור העיקרון הזה ופסל אדם שהיה רגיל להכריז על כולם עבדים. הגמרא ממשיכה ומספרת כי אותו אדם תבע את רב יהודה לדין תורה אצל רב נחמן, על הוצאת דיבה שהוא ממשפחת עבדים. במעמד הדין תורה הוא טען **שהוא ממשפחת החשמונאים** וכיצד מעזים להעליב אותו **כעבד? אולם** הדבר חשף את היותו עבד, **שכן יש** מסורת אצל חז"ל **כי מרים החשמונאית נותרה** אחרונה במשפחה והיא נישאה להורדוס וקפצה אל מותה. לכן מי שיאמר שהוא בן אותה משפחה - הוא ממשפחת הורדוס שהיה עבד אדומי ולא בן החשמונאים.

אחד מתלמידי הבעש"ט החשובים, הצדיק רבי מנחם נחום

ליקוטי שיחות כה/22: רבי יצחק בספר הזוהר דורש את נח לגנאי, שלא התפלל על אנשי דורו. ההוראה לימינו היא: קורה לפעמים שיהודי עושה כל שביכולתו להשפיע בסביבתו, אבל מצד סיבות שאינן תלויות בו (לכאורה) אינו מצליח. הוא יכול לחשוב בסיפוק שאני את נפשי הצלתי ועשיתי התלוי בי, מלמדנו רבי יצחק כי בכל זאת 'היה עליו לבקש רחמים על אנשי דורו'. והדרישה בטובתו של האחר היא גופא מעוררת צד הזכות, שהקבה לא יקפיד על הזולת ויתעורר צד הטוב שבו.

עד כאן ההקדמה לגבי סיבת האסון שאירע לנח. מכאן נעבור לדון בתגובת הבנים להתגלגלות המבוזה והמצערת של אביהם.

ג. נח מתגולל שיכור באוהלו וחם מבחין בו. הוא מגיב בקריאות זעזוע: תראו איך אבא נראה, איזה בושות נוראות. שם ויפת מתקרבים בכבוד ובצניעות, הם מפנים את הגב לאביהם כדי לא לראות בקלקלתו, ככתוב "וילכו אחרנית", כשמתקרבים אליו הם מסובבים את הגוף אליו כדי לפרוש את הכיסוי ומפנים את הראש לצד השני כדי לא להביט בו, ככתוב "ופניהם אחרנית" ומכסים אותו.

3. בראשית ט: וירא חם אבי כנען את ערות אביו ויגד לשני אחיו בחוץ: ויקח שם ויפת את השמלה וישימו על שכם שניהם וילכו אחרנית, ויכסו את ערות אביהם, ופניהם אחרנית, וערות אביהם לא ראו.

נח מגיב בחומרה כלפי חם וממשיך בברכות נעלות לשם ויפת. **מה ההבדל** המהותי בפשט בין **מה שחם עשה** למה ששם יפת עשו? הרי כתוב רק "ויגד לשני אחיו בחוץ"? מה הבעיה?

הרבי מפתח מהלך עצום שראוי להתבוננות עמוקה:

ליקוטי שיחות י/28: הכתוב מוסיף 'וערות אביהם לא ראו', אף שזה מובן מהכתוב 'ופניהם אחרנית'. אלא להדרגיש שלא ראו עניין של ערוה אצל אביהם והרגשתם התרכזה במוטל עליהם, שהם צריכים לכסות את אביהם. אבל

6. מוישי היה תלמיד "פרא אדם". הוא לא ישב יותר מעשר דקות, שום מקצוע לא משך את ליבו והכיתה סבלה מנוכחותו. המורה ניסה להכיל אותו, לספוג את ההפרעות שלו, אבל המנהל סבר שמוישי הוא חסר תקנה. כל יום שהוא נמצא בבית הספר - הוא הפסד לכיתה שלמה. מוישי נזרק מבית הספר.

חלפו שנים רבות, המנהל נכנס לבית הכנסת להתפלל וראה אדם ירא שמיים מתפלל בכוונה ונשאר אחרי התפילה ללמוד בריכות. הפנים נראו לו מוכרות. "סלח לי", פנה אליו המנהל, "אתה מוישי? התלמיד שהוצאתי מבית הספר? אני לא מאמין מה נהיה ממך. איך הגעת לאן שהגעת?"

"עברתי גלגולים רבים, אבל חזרתי בזכות המורה שלי. המחנך שלימד אותי אז לפני שנזרקתי. מאז שעזבתי את בית הספר הוא מתקשר אליי כל יום שישי ולא מפסס אפילו ערב שבת אחד. הידיעה שמישהו חושב עליי ואכפת לו ממני, החזיקה אותי במעמקים הכי נמוכים של החיים".

המנהל מיהר להתקשר לאותו מורה: "אני נדהם מההתמדה שלך, להתקשר כל שבוע לתלמיד בלחץ של ערב שבת. ההתמדה הזו החזירה את מוישי". הגיע תורו של המורה להיות מופתע: "ככה מוישי סיפר? אני נדהם. הוא מעולם לא ענה לי לטלפון. אני מתקשר אליו שנים רבות והוא לא מרים את השיחה. אני ממשך לחייג בעקשנות וכנראה שהעובדה שאינני מוכן מוותר עליי - ניצחה הכול".

שם 27: כאשר שומע שאדם עשה דבר בלתי הגון ח"ו, החובה לראות את שהוא צריך **לתקן** ולהוכיחו ולהחזירו למוטב. אבל אם רואה את **רעתו** של חברו, את מציאות הרע אצלו ולא את מה שצריך לתקן – הרי זה ראייה שפניו מטונפים והלא טוב של זולתו הוא 'ראי' של הלא טוב שלו.

מאור עינים חוקת: הצדיק הגמור שאין בו רע – אינו רואה רע בשום אדם, אך מי שרואה רע בחבירו, הוא כמו שמס – תכל במראה ואם פניו מטונפים רואה במראה כך ואם פניו נקיים – אינו רואה דופי.

כאשר יש אנשים שמדברים בבית הכנסת בתפילה וצריכים להוכיח אותם, יש אחד שניגש בשקט ומבקש בעדינות להפסיק עם הדיבור. ויש אחד שתולה מודעת ענק עם אותיות שחורות: מחאה נגד צורת התפילה בבית הכנסת. הראשון נקי מהבעיה עצמה ולכן נשלח משמים כדי להוכיח את זולתו. ואילו אצל השני ההיפך: הוא נאבק בעצמו עם אותה חולשה ומשליך אותה בעוצמה על זולתו. כאן ההיפך הוא הנכון: הזולת נשלח משמים כדי להוכיח את המוכיח.

אישה הצביעה על הכביסה של השכנים, שתלתה מעבר לחלון שלהם, ואמרה לבעלה: "גועל נפש, הם לא יודעים לכבס. תראה איזה כתמים על החולצות". למחרת אמרה: "היום כיבסו טוב, החולצות נקיות לשם שינוי". ענה בעלה: "לא, היום ניקיתי את החלון שלנו..."

יהודים אומרים: נאמר "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם". לכאורה היה צריך להיאמר להיפך 'ולא תתורו אחרי עיניכם ואחרי לבבכם'? שהרי תחילה "העין רואה" ואחר כך "הלב חומר"? **אלא קודם הלב מחליט מה לראות ואז רואה בהתאם...** כי כל הנגעים שרואה אדם בחוץ הם מנגעי עצמו

בשיעור לפרשת שלח בשנה האחרונה, הרחבנו את הרעיון לגבי תמיהת הרמב"ן על חטא המרגלים: מה רוצים מהם? הרי שלחו אותם להביא מודיעין על איכות העם היושב בארץ והם חזרו והביאו מה שראו? וכי שלחו אותם להביא שקרים ולספר ש"סינוואר מורתע וחפץ בהסדרה במקום במלחמה?!"

ביארנו שם כי החטא היה על מה שבער בהם לפני מה שאמרו על הארץ. הגנות שאמרו על הארץ, הייתה ביטוי של **התיעוב שחשו כלפיה עוד קודם** ומה שראו היה אישור למה שהם רצו לראות.

הראיה היא **הווליום** בו העבירו את הביקורת על הארץ. **במקום לכנס "מסיבות עיתונאים" מייאשות אודות** הסכנות האורבות בארץ, היה עליהם לקבוע פגישה אישית במטה המלחמה של משה ולהעביר בשקט את החששות שלהם. הרעש שעשו מעיד כמו תגובתו של חם כי הם חיפשו את הבעיה ולא את הפיתרון. זהו **"ויוציאו"** את דיבת הארץ רעה וכן "הוצאת שם רע". כי הם רק הוציאו את מה שהיה בפנים. המרגלים התנגדו לעצם כיבוש הארץ. רק שכלפי עצמם חששו להודות בכך, אולם האתגרים האובייקטיביים שראו בה, אפשרו להם להוציא החוצה את הדיבה שהייתה קבורה בפנים.

אדם חכם אמר פעם: "שניים רודפים אחרי העכבר: בעלת הבית והחתול. אבל בעלת הבית רוצה לחסל את העכברים ואילו החתול מייחל שיבואו מהם יותר...". הדרך הקולנית בה פירטו את הקשיים בכיבוש הארץ, מעידה כי הקשיים היו רק תירוץ כדי לאשר את

הזולת הוא מראה, הוא השתקפות של מה שיש בנו. לכן כשרואים בעיה אצל הזולת – היא גילוי על מה שקורה בתוכנו. הפסיכולוגים קוראים לזה **"השלכה"**. אצל כל אדם יש צדדים אפלים שהוא קובר בתוכו. הוא מדחיק ומסתיר אותם כדי **להתייעל ולשמור** אנרגיות פנויות לחיים. אולם כשרואה אותם אצל חברו, הוא יכול לטפל בעצמו בלי לשאת במחיר של נשיאת החיסרון. פרויד טען שהוא **מאשר** את החלקים הגרועים בתוכו, על ידי שמזהה אותם אצל הזולת וכביכול מאשים את הזולת באותם חטאים. מנגה, קארל יונג טען שהוא **נאבק** בזולת בחירוף נפש כדי לסלק את החסרונות הללו מעצמו.

להבדיל, הרבי ממריא לגבהים בשורש הנטייה של "במומו פוסל":

ליקוטי שיחות י' 24: לא ברא הקב"ה דבר אחד לבטלה ואי אפשר שמלמעלה יביאוו לידי ראיית רע במישהו **לשווא**. אלא יש בזה הוראה למעשה, שהרע נמצא **ברואה** ועליו לתקנו וההוראה באה באופן כזה (באמצעות חברו), שכן 'על כל פשעים תכסה אהבה', ו'כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו'.

למה הדבר דומה? ידוע הסיפור על שני העניים שהמתינו בפתחו של האדמו"ר הרש"ב. אחד נכנס לקבל נדבה וסיפר שהוא מאודסה. **לשאלת** הרבי מה נשמע באודסה, ענה: "ברוך ה', מלאה סופרים וחכמים, קול התורה נשמע בעוז וכבוד ה' נישא ברמה". הרבי נתן לו מטבע אחד. הלה יצא וסיפר לחברו את שאלת הרבי והוא התרשם מהמטבע הבודד כי הרבי רוצה לשמוע את האמת. אני אספר מה באמת קורה באודסה ואקבל כפול.

לשאלת הרבי מה נשמע בעיר, ענה: "כואב הלב לספר. אנשים רודפים אחרי פרנסה ואין להם זמן לעיסוק רוחני. הסוחרים מתחרים ביניהם באגרסיביות והעיר מלאה מחלוקת ותחרות". אמר לו הרבי: "אני יודע היטב מה נשמע באודסה, רציתי רק לדעת באיזו אודסה אתה חזי..."

לפיכך, להסתפק בניקוי הזולת יהיה לנקות את המראה – במקום לנקות את האיש שמול המראה...?

אם כן, הסתירה קוטבית וקיצונית: האם ראיית חסרון בזולת משמעותה שהרואה הוא שליח מלמעלה כדי להוכיח את הנראה או ההיפך: הנראה הוא השליח מלמעלה כדי לעורר תשובה אצל הרואה?

ההבדל בין חם לשם ויפת מעניק מדר ברור:

7. נאמר "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם". לכאורה היה צריך להיאמר להיפך 'ולא תתורו אחרי עיניכם ואחרי לבבכם'? שהרי תחילה "העין רואה" ואחר כך "הלב חומר"? **אלא קודם הלב מחליט מה לראות ואז רואה בהתאם...** כי כל הנגעים שרואה אדם בחוץ הם מנגעי עצמו.

שנאת הארץ שהייתה קבורה בהם.

הדבר מתאים עם דברי רש"י הפותחים את הפרשה שם: "למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים? לפי שלקתה על עסקי דיבה שדברה באחיה ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר".

החטא הגדול של המרגלים, רמוז בחטא של מרים שסופר בסוף הפרשה שלפניה (ראו לקו"ש יח/145). גם מרים אמרה את האמת, אבל היא "לקתה על עסקי דיבה", שעשתה מסחר ועסק מהדיבה. אם היו לה טענות על משה, היה עליו להיכנס לביתו ולשוחח עמו ולמה הזמינה את אהרן? ומדוע יצרה כותרות דרמטיות של "הרק במשה דבר ה'?" הלוא גם בנו דיבר⁸.

כך החטא החמור של המרגלים: הם לקו על "עסקי דיבה", על כך שפתחו "חברה ציבורית" להטלת ייאוש ומורכ בלב העם. הדבר העיד שמראש לא רצו בארץ והקשיים היו רק התירוץ. ומסיימים בטוב.

8. להעיר כי כוונתה של מרים הייתה חיובית, כי לא הבינה כיצד הוא יכול לבטל פריה ורביה והרי משה עצמו בא לעולם לאחר שאביו ביטל פריה ורביה ונענה לתוכחתה של בתו – של אותה מרים. אולם המרגלים לא רצו בארץ, כהביאור החסידי הידוע ואכמ"ל.

9. בבית הכנסת בו גדלתי, "בית הכנסת המרכזי" בכפר חב"ד, הייתה מתקיימת "התוועדות חסידית" מדי שבת בשבתו. "המשפיע", ר' שלום פלדמן, חסיד וותיק שישב בראש השולחן, עורר על נגעי הציבור הדרושים תיקון והציע פתרונות לחיים נכונים יותר. כדי שיהיו הדברים ברורים ויחדרו לליבתו הגסה של היצר הרע, המשפיע שם את הדברים על השולחן כפי שהם, בלי למרוח וללטף את הציבור.

פעם פנה ר' שלום לחסיד מבוגר שישב לצדו והוכיח אותו על מעשה מסויים שאירע בקהילה, מעשה שאותו חסיד מבוגר היה מעורב בו. הוא נקט במילים חריפות כדי להביע את שאט הנפש ממה שקרה.

למחרת, נזכר המשפיע בדברים הקשים שאמר אתמול לידידו הוותיק וליבו כאב. שמא פגע בו במעמד כל הציבור. הוא הרים טלפון אל האיש וביקש סליחתו על המילים שנאמרו בסערת הרוח.

המבוגר ביטל את בקשת הסליחה. "לא פגעת בי כלל והדברים הכנים חדרו לליבי".

- "איך לא לקחת ללב? אתה אדם מכובד ואני עלבתי כך בציבור?". "תשמע", אמר המבוגר בפיקחות מלאת חכמת חיים: "לפני המצאת אבק השרפה, הצבאות היו נלחמים עם חצים. חייל היה יורה חץ ממרחק על חייל האויב ומקווה לפגוע בו ישירות בלב. כיון שהיה קשה לפגוע בלב האויב ממרחק גדול ובתזוזות הקרב, היו מוסיפים למשוך את החץ ברעל והרעל היה הורג בכל מקום שפגע.

"החץ שלך, ר' שלום, לא היה מורעל, הוא היה נקי לחלוטין וחץ שאינו מורעל – אינו גורם נזק אגב...".

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי

ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי

להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב

השיעור המלא באתר
haravshneor.co.il